

KÜLÖNFÉLÉK.

Báró Győrffy Rozália ösztöndíj-alap. A főtiszt. püspök úr az egyházi képviselő tanácsnak okt. 9-én tartott ülésén a következő alapító levelet jelentette be:

Alapító levél.

Boldog emlékezetű hitvestársam, báró Győrffy Rozália, kit az Úr 1911. évi február 4-én elszólított az élők sorából, még életében velem való egyetértéssel, egyházához s vallásához való benső hű ragaszkodásának szerény jeléül, hálás szívvel elhatározta, hogy egy ösztöndíj alapítványt létesít szegény sorsú, unitárius vallású, magyar honos, arra érdemes tanulók felsegélyezésére.

Ebbeli szándékát a következőkben valósítom meg:

1. Az alapítvány címe: „*Báró Győrffy Rozália ösztöndíj alap*“.
2. Az alapítvány célja: a kolozsvári unitárius főgimnáziumot, unitárius teológiai intézetet, vagy egyetemet látogató szegény sorsú, magyar honos, unitárius vallású, arra érdemes ifjaknak az alapítvány évi kamataiból ösztöndíj alakjában segélynyújtás.

3. E célra 20000, azaz húszezer korona névértékű 4 $\frac{1}{2}$ %-kal kamatozó magyar koronajáradék kötvényt adok át 1912. évi december hó 1-től esedékes kamatszelveivel együtt a Magyarországi Unitárius Egyháznak tulajdonjoggal és kamatainak ezen alapító levél értelmében leendő felhasználása végett.

Ezen értékpapírok mint báró Győrffy Rozália ösztöndíj alap a Magyarországi Unitárius Egyház által külön. kezelendő és annak évi 800 korona kamatjövedelméből két ösztöndíj létesítetik évi 400—400 korona összeggel.

4. Az alapítványban részesülők magyar honos, unitárius vallású, szegény sorsú, mindkét nembeli növendékek lehetnek, kik a gimnáziumot, teológiai intézetet, vagy egyetemet látogatják.

Az ösztöndíj élvezetére a növendék rendszerint a gimnázium I-ső

osztályában lép és élvezi azt akadályok fel nem merülése esetén a gimnáziumon, teológián és egyetemen keresztül. A gimnázium elvégztéig, ha csak lehetséges a növendék az ösztöndíj élvezetében okvetlenül meghagyandó, hacsak erkölcsi magaviseletének hiányossága vagy tanulmányokban való nagyfokú hanyagsága, vagy képtelensége az ösztöndíj megvonását indokolttá nem teszik.

Az ösztöndíj időközi megvonása esetén az ösztöndíj ugyanazon osztályú arra érdemes, más szegény sorsú, unitárius növendéknek adandó ki, ilyen nem létében pedig újólág I-ső osztályú növendéknek adandó ki.

A gimnázium végeztével azonban az ösztöndíjat élvező növendék képessége az Egyházi Képviselő Tanács által alakított bizottság által megvizsgálandó és az ösztöndíj csak az esetben adandó ki a teológiai, vagy egyetemi évekre is, ha eddig felmutatott képessége és tanulmányai indokolttá teszik, hogy tanulmányait a tudományos pályán folytassa, különben a gimnázium végeztével lépjen inkább valamely gyakorlati pályára.

Ilyen esetben az ösztöndíj nem egy első éves gimnáziumi növendéknek, hanem az érettségit letett más, de szegény sorsú alkalmas növendéknek adandó ki és csak ilyen nem létében adandó újólág I-ső gimnáziumi osztályú tanulóknak.

Csak az, hogy az ösztöndíjat élvező különben megfelelő növendéknél jelesebb is van a gimnáziumot végzők között, nem ok, hogy az ösztöndíj élvezőjétől az ösztöndíj e miatt az egyetemi évekre elvételessék.

5. Az ösztöndíj adományozását, valamint annak elvonását a Magyarországi Unitárius Egyház Egyházi Képviselő Tanácsa gyakorolja.

Egyes kivételes esetekben fenntartom a jogot a magam személyére nézve, — jogutódaim kizárásával —, hogy a kijelölést és adományozást úgy a gimnáziumi, mint az egyetemi évekre nézve én teljesítem, amely esetleg általam gyakorlandó kijelölést az Egyházi Képviselő Tanács köteles elfogadni.

Ezen jogomból kifolyólag az első izben betöltésre kerülő egyik ösztöndíj boldogult nőm keresztfiának, a jelenlegi főpásztor unokájának, Végh Józsefnek ítélendő oda, kí már is szép reményekre jogosít és pedig kivételesen már most is, habár ő még csak az elemi iskola tanulója.

6. A Magyarországi Unitárius Egyház Egyházi Képviselő Tanácsa elismeri az alapító levél és alapítványi összeg átvételét és annak ezen alapító levél rendelkezésel szerinti kezelésére magát ezennel kötelezi.

7. Az alapító levél 3 példányban kiállítva, egy a Vallás- és Közoktatásügyi Miniszteriumnak, egy a Magyarországi Unitárius Egyház Képviselő Tanácsának és egy Deréky Gyula részére adatik ki.

Fentiekben áldozva a legnemesebb nő és hitves emlékének bánatos férje

Deréky Gyula.

Budapest, 1912. okt. 5.

Elöttünk :

Dr. Fekete László,
tanú.

Bartsch Frigyes,
tanú.

Ez az alapítólevél beszél magáért. Mégis kiemeljük bevezető sorait. „Egyházához, vallásához való benső hű ragaszkodásának szerény jeléül“ tette a bánatos férj, a legnemesebb nő és hitves emlékére. Kolozsvári főiskolánk hálás köszönetét fejezzük ki azzal az óhajtással, enyhítse az ég a férj bánatát s nyujtson vigasztalást a mi hálás emlékezésünkben.

Spencer Herbert az első okról. „Tekintettel a világegyetemre, úgy látszik, indítatva vagyunk bizonyos kikerülhetetlen következtetésekre. A minket körülvevő dolgok és tárgyak, szintúgy mint saját öntudatosságunk tünetényei arra kényszerítenek minket, hogy egy okot keressünk. Egy ok keresésében nem állapodhatunk meg a nélkül, amíg egy első ok feltételéhez nem jutunk. És nem kerülhetjük ki azt, hogy ezt az első okot végtelennek és abszolutnak tekintsük.“ („First Principles“ cap 11.)

„Kénytelenek vagyunk minden tünetényt úgy tekinteni, mint bizonyos Erő nyilvánítását . . . Lehetetlen ezen Erő jelenlétének határt szabni.“ („First Principles“ Ed. 1890. p. 99.)

„A bizonyosság, hogy az Erő létezik, az a bizonyosság, amely felé az értelem kezdettől fogva halad“ (p. 108.)

„Annak az igazságnak, hogy mindenben egy kifürkészhetetlen Lét nyilvánul, amelynek sem szeretetét, sem végét nem gondolhatjuk, hova-tovább mind világosabbnak kell előttünk lennie. A misztériumok között, amelyek annál nagyobb misztériumok lesznek, minél inkább gondolkozunk felettük, megmarad az az egyetlen abszolút bizonyosság, hogy van egy végtelen és örökké-

való Energia, melytől minden dolog kiárad.“ („Ecclesiastical Institutions.“ Ed. 1885. p. 843.

Spencer Herbert azt mondja, hogy az anyag a maga végső elemzésében ép oly megfoghatatlan, mint az idő és tér. Lodge Oliver szerint senki sem tudja, hogy az élet mi. Mindenki kénytelen elismerni, hogy senki sem tudja szabatosan meghatározni az ember Önt vagy Ént. Hogyan várhatnók tehát Istennek tökéletes meghatározását? Job ezt kérdi: „Megismerheted-e Istent, a Mindenhatót a maga teljességében?“ Nem, de hihetjük. Állandó személyes viszonyban élhetünk vele. Az eredmény személyes ismeret. Bizhatunk benne, szerethetjük őt és személyesen ismerhetjük és a Jézus Krisztusban annyi tájékozásunk van Istenről, a mennyit embertől szerezhettünk.

A legfőbb különbség az ember s más alsóbbrendű állatok között az Istenről való öntudatban és vallásos ösztönben áll. Spencer azt mondja, hogy a vallás „éppen olyan normalis tehetsége az embernek, mint bármely más tehetsége“ („First Principles“ p. 16) és hogy a vallás jelen van mindenütt, mint valamely örökkévaló tény.“ (Ibid. p. 20.) A vallás és teológia legfontosabb okai az emberiségnek erkölcsi és szellemi vágyakozásai. Az ember ösztönszerűleg vallásos. Személyes lelki viszonyba lép Istennel ép oly természetesen, mint, ahogy a gyermek táplálkozik anélkül, hogy annak észszerűségéről valamely érv által megkellene őt győzni. Az embert szellemi és erkölcsi vágyakozásai vezetik Istenhez. Minden vágyakozás annak valódi létezését bizonyítja. Mert a tudomány azt tanítja, hogy minden szerv, ténykedés és tehetség, amely ma létezik, mint eredménye a környezettel való tényleges érintkezésnek jött létre, azaz: mivel annak meg volt valódi haszna. Ennélfogva a vallásos tehetség az Isten létét s a vele való viszony áldásos voltát mutatja. Az ima egyetemessége az imára nyert válasz egyetemessége mellett szól. Müller Miksa azt mondja, hogy Isten lételének ez a bizonyítéka soha sem volt megcáfoltva s nem is cáfolható.

f.

Carlyle Tamás. Benson A. C., a népszerű szemleíró és kritikus, egy felolvasásában ezeket mondja Carlyleről: „Carlyle az embereket Isten szolgálatára figyelmezteti, hogy igyekezzenek másokat segíteni, a világot jobbá tenni, igazságosak lenni, ne

csalják meg magukat és ne gondolják, hogy az Istent megcsalhatják. Hogy jó magot vessenek, ha gazdag aratást kívánnak. Carlyle e szerint számtalan népet felvilágosított és meggyőzött arról, hogy minden ember, bármily állásu és sorsu legyen, Istennek igaz és hűséges szolgája lehet és az ő oldala mellett küzdhet, hogy mindenkinek megvan a helye, ahol munkálkodhatik nemcsak magáért, hanem másokért is.

Carlyle azt hirdette, hogy mi nem azért vagyunk itt a földön, hogy az életet pusztán átéljük a kényelmet és élvezeteket hajhászva és bedugva füleinket a világ nyomorusága és küzdelmei előtt, hanem, hogy azokban részt vegyünk. Ugyan ezt az igazságot fejezi ki Morris Wilhelm is, midőn ezt mondja: „a munka jutalma az élet“. A munka jutalma nem pénz, vagy kényelem, vagy dícséret, hanem az a tény, hogyha teljes erődből munkálkodol, csakhamar érezni fogod, hogy úgy élsz, mint ahogy azelőtt még nem éltél. Ezer meg ezer ifjú és nemes szív talált erőt és bátorságot a munkára Angliában Carlylenek ezen kijelentésében, hogy az élet jutalma nem az, amit nyújt, hanem amit használ, amire képesít.

Nem ugyanezt mondotta-e Emerson is, aki annyira hasonlított Carlylehez és mégis annyira különbözött tőle. Emerson és Carlyle benső barátok voltak, akiket az igazság szeretete, a konvencionálizmus gyűlölete, a jog legfőbb nagyságában való hite egyesített. A különbség közöttük mégis nagy volt. Carlyle telve volt előítéletekkel; Emerson nyugodt és csendes szemlélő volt. Carlyle óhajtotta az igazság és jog győzelmét, de kételkedett benne; Emerson is óhajtotta ezt, de soha egy percre sem kételkedhetett annak eljövételében. Emersonnak volt reménye. Carlylenek nem volt; az az ellentét volt közöttük, ami Rousseau és Voltaire között vagy újabban Browning optimizmusa és a Tennyson legutóbbi költeményeinek ridegsége között. Carlyle nem tudott magával és másokkal békében élni, Emerson mindig vidám és nyájas volt, telve Istenben és az emberekben való bizalommal. Carlyle a skot kálvinizmusban nevededett, de Emerson abban a napfényes hitben, amelyet Új-Anglia Channingtól tanult meg.

f.

Jatho után Traub. A német protestáns világnak megint kellemetlen szenzációja van. Alig ültek el a Jatho-ügynek olvasóink előtt ismeretes hullámai, az ev. főegyházi tanács egy másik lelkészt mozdított el állásából. Traub ügye nem érhető meg egészen Jathoé nélkül. Jathot a Spruchkollegium a téves tanokra vonatkozó törvény, az ú. n. *Irrlehregesetz* alapján ítélte el. Traub ez esetig, habár írásaiban kemény harcokat vívott és erős kritikát gyakorolt, békében élt egyházi kormányával. De ezt a törvényt összeegyeztethetetlennek tartotta a protestantizmus lényegével s megkezdte ellene a harcot. Jatho első sorban pap, lelkipásztor és misszionarius. A teológiával mint tudománnyal nem sokat törődik. Traub fáradhatatlanul harcias természet, alaposan képzett teológus, aki ismeri napjaink tudományos mozgalmait s e vívmányokat értékesíteni is akarja egyházában. Ezért Jathoért különösen a laikusok lelkesednek, Traub pedig a teológusok becsülését bírja. Traub napról-napra jobban összekötötte sorsát a Jathoéval. Habár nem értett is egyet Jatho minden tételével, feltétlenül melléje állott. Az volt a felfogása, hogy Jathot jogtalanság érte a főhatósága részéről s ezért szenvedélyes védője lett a Spruchkollegium előtt is, mint védője volt már az előtt is írásaiban. S e védelmében az egyházi hatósággal szemben éles és erős kifejezéseket használt.

Traub a védelem után könyvet írt a protestáns hitvallásról. A pohár ezzel csordultig megtelt. Az egyházi főhatóság tovább már nem hallgathatott. Fegyelmi eljárást indított ellene. Hivatali vádlója megintést javasolt, de az első forum büntetésből való áthelyezésre ítélte, mert „átlépte publicistikai és irodalmi működésében egy egyházi hivatalnok számára vont korlátokat s méltatlannak mutatta magát arra a becsülésre, tekintélyre és bizalomra, melyet hivatása megkövetel,” de azt is megállapította, hogy „magatartását nem nemtelen motívumok” határozták meg. A boroszlói konzisztoriumnak ezt a határozatát azonban az ev. főegyházi tanács megsemmisítette s Traubot a papi szolgálatból elmozdította. Traub ezzel elvesztette címét, jellegét, fizetését s nyugdíjigényét. Ez a legnagyobb büntetés, melyet csak nagy ritkán szabnak ki s csak akkor, mikor a pap az erkölcsi törvények ellen, vagy a büntető törvények világos határozatai ellen vét. Az ítélet megokolásában többek között olvassuk: „Aki a szervezett országos egyház l

ságát rendszeresen s oly módon, mint ő, általában tagadja, azt hatóságaiban, intézményeiben támadja és megvetés tárgyává teszi, az maga lehetetlenné teszi további működését mint az egyház papja és szolgálja és az országos egyháztól nem lehet várni, hogy ifyen embert meghagyjon a lelkési rendben s ezzel módot nyújtson egy lelkési állás újból való elfoglalására“.

Feltűnő, hogy az egész eljárásban szó sem esik a Traub hitvallásáról. Pedig okot eleget adott rá. Hiszen könyvében nagyon kiemeli és élesen hangsúlyozza, mily távol áll a régi dogmától. A közönség úgy van meggyőződve s ezúttal, úgy látszik, neki van igaza, — hogy Traubon, az írón és szerkesztőn ütöttek egyet, de a téves tanokat hirdetőt értették. Mindenesetre igaz azonban, hogy a büntetés nem felel meg a fegyelmi törvény szellemének, amely kimondja, hogy a büntetést az eset sajátosságához s a vádlott egyéb magatartásához kell mérni. A Christliche Welt referense azt mondja, hogy „még egy ilyen győzelem s a porosz országos egyház elveszett“. Az ilyen esetek, minő előbb a Jathoé, most a Traubé, elidegenítik az államot az ev. országos egyháztól s az egyház elveszíti hitelét a szabadelvű egyháztagokkal szemben, ha az egyházi kormány mindegyre növeli és felújítja az elkeseredést s még nagyobbítja azt az úrt, amely a szabadelvű papok és az egyházi kormány között van.

Traub jövőjének biztosítására már megindult a gyűjtés. Németország szabadelvű lelkési körei egyre-másra üdvözlük s nyilvánosan mellette foglalnak állást. Kiemelik, hogy írásaival a papok szociális lelkiismeretét élesítette s a közönségben felkeltette a már-már elenyésző bizalmat az ev. lelkész működése iránt. *Harnack* könyvet írt Traub elmozdításáról, melyben kikel a büntetés szigorúsága ellen s követeli, hogy „a valóság és igazság kérlelhetetlen és magabizó érzete, mely a jelenkor legszebb vívmánya, az ismeret minden kérdésében“ teljes jogot nyerjen az országos egyházban.

A Christliche Welt barátai Eisenachban gyűlést tartottak. Sürgönyileg üdvözölték őt s egyhangulag hozták következő határozatukat:

Sajnálattal fejezték ki, hogy az ev. főegyházi tanács a vádlott újból való kihallgatása nélkül az első bíróság ítéletét szigorította s az elfogultság látszatát nem kerülte el. A legfőbb hatóság ez eljárásával a német protestantizmus annyira szükséges

egységét megbontotta. Sajnálják, hogy ez ítélet a papot csak hivatalnoknak tekinti, akinek mindenek felett a fegyelem a kötelessége s mellőzi a személyes odaadás, derékség és becsületesség döntő értékeit. Megdöbbennek azon, hogy Traub némely élesebb kifejezéséből az ítélet erkölcsi hibát kovácsol s ezzel erkölcsi érintetlenségét támadja. Föltétlenül szükségesnek tartják a jog és igazság érdekében az eljárás revízióját. Végül felhívják a szabad-elyű ev. keresztyényeket, hogy a sajnálatos eset által ne engedjék magukat megtántorítani, hanem dolgozzanak minden erejükkel szabadabb és igazságosabb állapotok megteremtésén.

A Jatho ügy a porosz kultuszminisztériumban. A Frankfurter Zeitung írja: Hogy a porosz kultuszminisztérium milyen viszonyban áll az orsz. egyházban tapasztalható szabadabb irányokhoz, azt mutatja az az eddig ismeretlen tény, hogy minden olyan tanár és lelkész előtt, akik egy évvel ezelőtt a Jatho érdekében kiadott nyilatkozatot aláírták, minden hivatali előlépést elzártak s eddig minden hivatalos beadványt címeik, kitüntetések adományozása iránt a közoktatási miniszter elutasított.

A bécsi eucharisztikus kongresszus. A napokban Bécsben 150000 főnyi katolikus hívő sereglett össze — ha a napilapoknak hinni lehet — hogy a pápai követ vezetése alatt az uralkodó család összes tagjaival, egyházi és világi főméltóságokkal és hadsereggel együtt tüntessen az úr Jézus Krisztus, illetőleg az oltári szentség mellett. Azt is olvastuk, hogy a hadsereg tisztjei 6—8 napi szabadságot s külön kedvezményes vasúti jegyet kaptak ez alkalomra. Von Rossum biborost, a pápa követét, olyan fogadtatás várta Bécs városában, amilyen még koronás főknak sem igen jut osztályrészül. Kétségtelen, hogy nagyszerű látványosságot nyújthatott ez ünnepély. Nekünk tulajdonképen nem sok szavunk lehet az egészhez. De ez érzéseket kápráztató felvonulás és látványosság mellett is felhívja figyelmünket egy kijelentés, melyet Székesfehérvár nagyelméjű és nagyszívű püspöke tett: „A világ beteg s jóllehet, hogy mi volnánk e beteg ápolói, de kezeink között a beteg nem gyógyul“. Súlyos beismerés, szinte önvád. De vajjon Róma von-e le ebből valamely következtetést?

Los von Rom. Válaszul az elmúlt hét folyamán Bécsben tartott eucharisztikus kongresszusra, amelyre Európa kath. országaiból nagyon sok embert csődítettek össze (Magyarországból is állítólag 15000-en jelentek meg), az Alldeutsch egyesület szeptember 18-án *Los von Rom*-gyűlést rendezett, amelyen mintegy 10000 ember vett részt. A gyűlésre Csehországból, Krajnából, Sziléziából és Stájerországból is sokan mentek el. Malik birod. gyűlési képviselő rendkívül heves támadást intézett az eucharisztikus kongresszus ellen és beszéde végén a gyűlés elfogadta az eucharisztikus kongresszust elítélő határozati javaslatát. A gyűlés végén 87 résztvevő kijelentette, hogy a kath. egyház kebeléből kilép.

A francia protestáns egyházak egyesülése. Mikor Franciaországban az egyház és állam között a szakadás megtörtént, a protestáns egyházak több önálló külön egyházzá váltak szét. Az orthodox irányúak voltak az *églises réformées évangéliques*, a szabadelvűek az *églises unies* és a középen az *églises réformées*. Ez az utóbbi volt az összekötő kapocs a mereven szembenálló két csoport között s ennek köszönhető, hogy jelentékeny lépés történt a két előbbi egyház egyesülése felé. Az egyesülés az églises reformées statutumai alapján történt. Főbb pontjai ezek: a reformált egyházak egyesülése a pártokon felül azért alakul, hogy a reformáció minden híve beléphessen. A belépő egyházaktól megkivánja annak kijelentését, hogy a keresztény hit, az értelmi szabadság és a szociális és missziói tevékenység útját és elveit elfogadják. Mellőzvéen minden dogmai egyenlősítést, ami az egyéni hittel összeegyeztethetetlen, minden belépő egyháznak szabadságot ad arra, hogy dogmai meggyőződését bármely reformált hitvallásban kifejezhesse. Ezzel elismeri, hogy ez egyházak az evangélium lényegét foglalják magukban s nyitva áll minden egyháznak, mely a protestantizmus két oszlopát, a hitet és szabadságot megtartja. Más hitvallások becsének e szabadelvű elismerése kifejezést talált a montpellier-i kijelentésben: mi francia reformált protestánsok, híven a hit és szabadság szelleméhez, melyért elődeink éltek és szenvedtek, az egyház minden tagja részére követeljük azt a jogot és kötelességet, hogy hitét és e hit formáit a szentírásból és a kegyesség tapasztalataiból merítse. Az egyesülés ez év jun. 25-én történt Párisban, ahol Monod elnöklése alatt találkoztak a két külön egyház képviselői.

A jövő évi költségvetés. Teleszky János pénzügyminiszter a képviselőház szept. 17-ikén tartott ülésén terjesztette elő az 1913. évi költségvetést. E költségvetési tervezet szerint a vallás- és közoktatásügyi tárca rendes kiadásai 23,660 327 koronával emelkednek, amely összegből a tanfelügyelők, továbbá az állami felső nép- és polgári iskolai tanítók és tanárok előmeneteli viszonyait rendezik 1,183.491 koronával emelkednek a felsőbb tanintézetek kiadásai, néhány új tanszék szervezése folytán. 100,000 koronát irányoznak elő új elemi iskolák és 65,000 koronát új óvodák felállítására. Az analfabéták számára tartandó tanfolyamok költségeire 50,000 koronát vesznek fel. A görög szertartású kath. egyház állami javadalmazása — főleg a felállítandó új püspökség költségeinek fedezhetése céljából — 220,000 koronával, a magyarországi ret. és ág. hitv. evang. egyházaknak az 1848. évi XX. t.-c. alapján engedélyezett államsegélye pedig 400,000 koronával felemeltetett és a görög keleti szerb egyház államsegélyére új tételként 80,000 korona irányoztatott elő.

A kultuszminiszter új törvényjavasatai. A kultuszminiszterium már teljesen elkészült a katolikus autonomiáról szóló törvényjavaslattal és Zichy János gróf vallás- és közoktatásügyi miniszter a törvényjavaslatot a Ház legközelebbi ülési egyikén fogja beterjeszteni. — Ugyancsak a képviselőház legközelebbi ülésén fogja az állami és nem állami tanítók fizetésrendezéséről, a lelkeszi illetményeknek korpótlék útján való emeléséről, a kisdédóvónők illetményeinek szabályozásáról, az önálló gazdasági népoktatásról, az ingó emlékek védelméről, a tanítóképzés és óvónőkészítés rendezéséről szóló törvényjavaslatokat beterjeszteni.

Jogakadémia Szegeden. Szeged város polgármestere mozgalmat indított az iránt, hogy a pozsonyi kir. kath. jogakadémiát, amely az ottani egyetem létesítésével felszabadul, helyezték át Szegedre. Ez azonban nehézségbe ütközött, mert a tanulmányi alapból fentartott pozsonyi jogakadémia megszüntetésével éppen azt célozta a kultuskormány, hogy a tanulmányi alap megbillent pénzügyi egyensúlya helyreálljon. A tárgyalások tehát nem vezettek eredményre. Most újabb fordulat állt be az ügyben. Hir szerint a király amellelt döntött, hogy a pozsonyi jogakadémiát Szegedre kell helyezni és ha a kimerült tanulmányi alapból fentartani nem tudják, vegyék igénybe a vallásalapot is.

Wundt a Tízparancsolatról. Németországban, a túlságos bölcselkedés honában, egynémely nagyratörő bölcselkedők megbotránkoztak a Tízparancsolaton. Azt mondják, hogy azt nem való az iskolában tanítani. Nagyon is kezdetlegesnek tűnik fel az ő fényesen kipallérozott elméjük előtt, amely könnyedén végig tud tekinteni a mostani törvények paragrafusainak végtelen labirintusában. Mit keres ilyen világban a newyorki ötvenemeletes házak korában az az ósdi Tízparancsolat? Ha még Ezerparancsolat volna, akkor talán érdemes lenne néki megkegyelmezni. Röviden: harcot indítottak amellett, hogy a Tízparancsolatot ki kell küszöbölni az iskolai oktatásnál. A mozgalom egyik előharcosa mai divat szerint kérdést intézett a németvilág száz kiváló férfiához: bölcsészekhez, teológusokhoz, pedagógusokhoz, költökhöz és írókhoz, hogy mint vélekednek a Tízparancsolat felől. Persze, olyan tudósokat és írókat szemelt ki, akikről föltehető volt, hogy az ő álláspontja felé hajlanak. A kérdés eredménye az lett, hogy 48 semmi választ nem adott. S ez körülbelül egyenlő a tagadó felelettel. A választ adó 52 közül azonban csak kettő nem helyezte a kérdező álláspontját, de e kettő közül az egyik dr. Wundt, az újabb idők legnagyobb s a modern lélektan első tudósa. Válasza röviden a következő: „A Tízparancsolatnak páratlan értéke éppen abban áll, hogy röviden, de velősen állítja eléink azokat a változhatlan erkölcsi alapelveket, amelyeken egész életünk nyugszik. Ha ezt javítani akarnók, ez merénylet lenne a történelem szelleme ellen; ha pedig új ruhába akarnánk öltöztetni, ez nem lenne más, mint ostoba vállalkozás. A vallástanító magyarázza a mostani kor szelleme szerint, amint Luther is megtette ezt a maga idejében. De magát ezt a régi emléket ne rontsa meg szentségtörő kéz!” (Dunántúli Protestáns Lap, 1912. 38. sz.)

Gróf Tisza István beszéde. A dunántúli ref. egyházkerület folyó hó 25-én Pápán tartotta meg őszi közgyűlését, amelyen gr. Tisza István főgondnok nagyobb megnyitó beszédet tartott, amelyben részletesen kiterjeszkedett a tanítók és papok tervezett fizetés-javítására. „A tanítói kar — úgymond — nagyon sokat nyert ugyan az utolsó emberöltő alatt, de abból, ami nyereségnek mutatkozik, tényleg tetemes részt ragad el magának a drágaság. S e mellett a fokozódó kultúra, a terjedő felvilágosodás természet-

szerűleg magasabb igényeket ébreszt a népnevelés iránt, magasabb és magasabb hivatás és kötelesség vár a tanítókra. Ezért is kell tehát, hogy a tanítói kar ennek megfelelően egyre magasabb díjazásban részesüljön Teljesen jogosultnak tartom a mi felekezeti tanítói karunknak azt a törekvését is, hogy anyagi helyzete az állami néptanítókéval egyforma legyen. A tanárok illetményeinek rendezése után nem kétlem, be fog következni nem hosszú idő alatt, hogy ezt a jogos törekvéseinket elérhetjük a néptanítóknál is. Kettős kéréssel fordul a ref. tanítói karhoz. Az egyik, hogy e cél elérésénél méltóztassanak egy kis türelemmel lenni. Az idei költségvetésben nagy összeg, gondolom tizenkét millió van felvéve a tanítók fizetésrendezésére. Ebben részesülni fognak az állami és felekezeti tanítók, tehát lényegesen fog javulni a felekezeti tanítók sorsa is. Elismerem, nem helyes, hogy megmaradt közöttük a különbség, de hisz az életben soha semmiféle társadalmi osztály sem érheti el minden vágyát egyszerre. Másik kérésem, ne hallgassanak azokra a hamis prófétákra, akik kötelességeik megszegésére akarják bírni. Itt a multban is össze volt forrva a ref. tanítói kar a ref. egyház és a magyar nemzet minden törekvéseivel és vajjon kárát vallotta-e ennek a szövetségnek, ennek a munkatársi viszonyoknak és vajjon a régi időkben ahhoz képest, hogy a népneveléssel más társadalmi rétegek és más felekezetek is foglalkoztak, nem volt-e anyagilag és emberileg tekintélyesebb helyzetben a mi egyházunk kebelében, mint valamely más egyházban? Erkölcsei tőke ez, de egyuttal anyagi tőke is rájuk nézve. — A másik nagyfontosságú hasonló kérdés a lelkészi javadalmazás rendezésének kérdése, amire nézve soha nem csináltam titkot abból a meggyőződésemből, hogy a tanítói fizetésrendezésnél is sürgősebbnek tartom. A magam részéről teljesen értem azt a türelmetlenséget, amelyik e téren mutatkozott, részben most is mutatkozik és teljesen értem azt, hogy a mi lelkészi karunk sürgeti a kilátásba helyezett javítás minél előbbi keresztülvitelét. A lelkészi korpótlék elhatározott dolog és pedig olyan módozat mellett, amelynél fogva a mi lelkészi karunknak minden tagja, tekintet nélkül arra, hogy jelenleg milyen javadalmazásban van, meg fogja kapni a korpótléket és pedig olyformán, hogy a folyó évre egy 400 koronás korpótlék illeti meg az öt esztendőnél tovább szolgált lelkészeket, a jövő évtől kezdve pedig a tíz esztendőnél tovább szolgált lelkészek 800 korona korpótléket kapnak“. A beszédet a gyűlés tagjai zajos éljenzéssel fogadták.

Tanítók az egyetemen. A magyar tanító előtt az egyetem kapui még zárva vannak. Svájcban azonban már a tanítók számára nyitva áll az egyetem. Svájcban azok a tanítók, akik középiskolában akarnak tanítani, kiképzésüket az egyetemen folytatják. Ez az akadémiai tanfolyam legalább két évig tart, de a jelöltnek előtte vagy utána félévet idegen nyelvű vidéken kell eltöltenie. Néhány év óta Zürichben és Bazelben készülnek a vizsgálatokra. Bazelben pl. a módszertan tanára oktatja a tanítójelölteket az iskola elméleti és gyakorlati vezetésére, miközben felhasználják a városi iskolákat a gyakorlati működésre és megfigyelésre. A zürichi egyetemen már évek óta a népiskola egyik tanítója oktatja a jelölteket a gyakorlati iskola vezetésére. Felolvasásokat tart előttük a saját osztályában a módszertanból, a gyakorlati vezetésből, közben tanítási próbákat végeztek a jelöltekkel. A kiválóbb tanítók óráira gyakran ellátogatnak. A tanítási próba után közös megbeszélés következik, ahol megbirálják az egyesek működését. A vezető tanítók fáradtságukért megfelelő tiszteletdíjban részesülnek.

Az új nyugdíjtörvény tervezete. A pénzügyminiszter benyújtotta az új nyugdíjtörvény tervezetét, amely a régi 1885. évi vel szemben jelentékeny előnyöket nyújt. Az egyetemi végzettségű állami tisztviselők szolgálati idejét leszállítja 40 évről 35-re. Az özvegyek és árvák ellátásáról bőkezűbben gondoskodik, mint a régi törvény. Nem tekinti a gyermekek számát, hanem helyes szociális érzéssel mindenkinek gondoskodik neveltetési költségeiről, akárhányan vannak is.

De amikor a többi tisztviselők szolgálati idejét leszállítja 40-ről 35-re, ugyanakkor a tanárok 30 évét felemeli 35-re — az egyenlőség kedvéért. Nem nézi azt, hogy a régi törvény 65. §-a kijelenti, hogy »az ezen törvények életbeléptetéséig szerzett igények fenntartatnak és a nyugdíjazás esetén figyelembe veendő«. Nem tekinti azt, hogy a tanári kongresszus idején kormány nyilatkozat jelentette ki, hogy »szolgálati idő felemelése visszaható erővel birni nem fog«. Egyszerűen semmibe veszi évszázados gyakorlaton alapuló s a törvényben biztosított jogát a tanárságnak. Kegyetlen dilemmába kergeti a családos és gyermekes tanárokat, midőn szabad tetszésükre bízva: válasszanak a régi törvény

nyújtotta ellátás s a 30 éves szolgálat vagy az új törvény kedvezményei és 35 éves szolgálat között. Erre nézve 6 hónapon belül a törvény életbeléptetése után nyilatkozniok kell írásban. Mert — így okolja meg a tervezet kieszelője ezt a sivár felfogást — a szolgálatban lévő tanárok csak az 1885. évi XI. t.-cikkkel biztosított ellátásokra és *semmivel sem többre* szereztek igényt és így semmi sérelem nem esik azokon a tanárokon, akik nem jelentik ki, hogy a jelen javaslat határozmányai alá óhajtanak tartozni. Hát a többi tisztviselők szereztek-e többre igényt s mivel? S ha ezek igen, a tanárok miért nem? Talán csak nem azért, mert előlépési viszonyaik némileg javultak? Hiszen a többi tisztviselőkéi is javultak s ez a körülmény nem zárja ki őket a nyugdíjtörvény áldásaiból. Ez a tervezet logikátlan mind szerkezetében, mind megokolásában s azonkívül nagy mértékben kultúra ellenes is. Nem a tanárok érdeke, hanem legelső sorban az iskola, a magyar közoktatás, a magyar kultúra érdeke az, hogy a 30 éves tanár teljes javadalmával nyugdíjba mehessen. Ausztriában szintén leszámították az állami tisztviselők szolgálati idejét, de nem jutott eszükbe, hogy a tanárok 30 évét felemléjk.

De a tanárokon esett jogsérelem annyira evidens, hogy nem is kell ezt részletesen fejtegetni.

Minket felekezeti tanárokat az érdekel legközelebből, hogy ez az új nyugdíjtörvény nem terjed ki azokra a nem állami tanárookra, akik az 1894. évi XXVII. t.-cikk alapján létesített országos tanári nyugdíjintézet tagjai.

Mikor ez a tervezet nyilvánosságra került, az egész tanárság egyszerre forrongani kezdett. Az egy év óta lecsendesedett szenvedélyek megint izzanak. A tanári testületek, tanári körök egymás után tartják tiltakozó gyűlésüket a terv ellen s már-már kialakult az a közvélemény, hogy össze kell hívni a tanárságot haladéktalanul kongresszusra.

Reméljük, hinnünk kell, hogy a dolog nem fajul el idáig. Reméljük, hogy az illetékes körök idejekorán belátják, hogy szerzett jogokat így nem konfiskálhatnak s a tervezetbe olyan módosításokat fognak bevinni, melyek alkalmasak lesznek arra, hogy a nyugtalankodó tanárságot megnyugtassák s így az iskola belső életét minden zavaró emociótól megmentse.

A tanárság kívánsága e pontokban összegezhető:

1. A tanárok törvényben megállapított 30 éves szolgálati ideje változatlanul fenntartassék.

2. Az új nyugdíjtörvény minden kedvezménye a tanárokra is érvényes legyen.

3. Az új nyugdíjtörvény terjesztessék ki azokra a nem állami tanárokra is, akik jelenleg az 1894. évi XXVII. t.-c. alapján létesített országos tanári nyugdíjintézet tagjai.

Új lelkész és kántortanító a kolozsvári ekléziában. Szept. 15-én köszöntött be a Péterfi Dénes lelkész nyugalomba vonulása folytán megválasztott Győrfi István lelkész állásába. Ugyanekkor foglalta el állását Ütő Lajos énekvezér-tanító is, aki Iszlai Márton helyére választatott meg. A hívek szép érdeklődést mutattak. Mindkét beiktatott első szereplése általános meglepedést keltett.

Vilmos császár látogatása a berni székesegyházban. Vilmos császár szept. első napjaiban részt vett a svájci hadgyakorlatokon s meglátogatta Bernben a székesegyházat. Bemutatták neki a *genfi reformációi műemlék* négytagú bizottságát, kikkel hosszasan elbeszélgetett, miközben szabadelvű vallásos felfogásának többször jelét adta. Mikor kérdésére biztosították, hogy a műemlék két év alatt talán kész lesz s ünnepélyes leleplezést szándékoznak tartani, egy kis gondolkozás után így szólt: »Én is szeretnék ott lenni, ha ugyan szívesen látnak«. Vilmos császárnak ez a kijelentése a közvéleményben élénk visszhangot keltett. Sokan örömmel fogadták a gondolatot, de voltak sokan, akik aggodalmaskodtak. Így a francia protestánsok, kiknek jelentékeny részük van a műemlék felállításában s kiknek három honfitársa ott szerepel a műemlék középponti csoportjában.

A francia reformátusok nehéz helyzetbe kerülnének olyan ünnepélyen, ahol a német császár vezető szerepet játszanék s így az intézőknek nem kis bölcseségre s tapintatra lesz szükségük, hogy ezt a kényes ügyet közmegnyugvásra elintézzék

Tanítók fürdője, részvényei és villatelkei. Országos mozgalom, széleskörű tevékenység indult meg újabban a tanítók társadalmi gyógyfürdője, üdülő és gyermek nyaraló-telepének a székelyudvarhelyi Szejkefürdőn, részvénytársasági alapon való szervezése érdekében. A most kibocsátott felhívás szerint egy részvény 20 korona, melyekből bárki jegyezhet tetszés szerinti mennyiséget.

A részvények értékének legalább fele része azonban ez évi november hó 5-ig, az Udvarhelymegyei Takarékpénztárnál, Székelyudvarhely »Tanítók fürdője részvényei számláján« az illető részvényjegyző nevén, kamatozó betétképpen elhelyezendő, hogy az aláírási ív: az »Alapítási tervezet«, az illető címére elküldhető legyen. Mult nyár folyamán, az ország különböző vidékeiről, nyaralni Szejkén összejött tanítók szerzett tapasztalataik alapján, lelkes Szózáttal fordulnak a hazai tanítószághoz: a fürdői részvények és parcellázás alatt álló villatelkek mentől tömegesebb eladása s ez alapon Tanítók Fürdőjének mielőbb, teljes eredménnyel való megteremtése végett.

Megismerték ezen, kiváló természeti kincsnek bő forrású, kénessós víznek utólérhetetlen gyógyerejét, a szép fekvésű fürdőnek könnyű megközelíthetőségét, város közelében való fekvésénél fogva rendkívüli olcsóságát és számos más előnyeit s teljes erejükből készek áldozni, csakhogy a biztos jövőt előnkbetáró Tanítók Fürdője Szejkén szerveztessék s így a tanítószághoz, mint más állású egyének olcsón nyaralhassanak, üdülhessenek és gyógyulhassanak. A részvények, villatelkek vételére, nemkülönben az építkezésre vonatkozólag a további felvilágosításról bárkinek is készséggel szolgál a szervezési munkálatokat vezető: Gyerkes Mihály, áll. igazgató-tanító, Székelyudvarhely.